

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії та практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕМОЦІЙНО ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ
У РОМАНІ «НОМЕР НУЛЬ» УМБЕРТО ЕКО**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми «*Переклад з
італійської та з англійської мов*»,
спеціальність – *035 Філологія*
Єлизавета Геннадіївни ЧАЙКО

Науковий керівник:
доктор філософії, асист. Олеся ВЕКЛИЧ
Рецензент:
асист. Ольга БОГДАНОВА

«Допущено до захисту»
на засіданні кафедри
*теорії та практики перекладу
романських мов імені Миколи Зерова*
Протокол № 9/1-2 від «25» червня 2024 року

завідувач кафедри (підпис)
д.філол.н., проф. Ірина СМУЩИНСЬКА

КИЇВ
2024

АНОТАЦІЯ

Наша робота полягає в дослідженні особливостей перекладу емоційно-забарвленої лексики в романі «Номер нуль» Умберто Еко». Аналіз особливостей перекладу емоційно-забарвленої лексики в романі «Номер нуль» італійського письменника Умберто Еко є наразі єдиним подібним дослідженням. Окрім цього, актуальність полягає в узагальненні методів перекладу та використанні перекладацьких трансформацій при перекладі творів з італійської мови на українську мову. Об'єкт дослідження є емоційно-забарвлена лексика в нуар-романі Умберто Еко «Номер нуль». Предметом дослідження є особливості перекладу емоційно-забарвленої лексики українською мовою. Маємо на меті є дослідити особливості перекладу емоційно-забарвленої лексики в романі «Номер нуль» У. Еко. Переклад італійської емоційно-забарвленої лексики є певним викликом для перекладачі через різницю в експресивності мовних культур, історичних особливостей та норм вживання певних мовних реєстрів.

Аналізуючи переклад емоційно-забарвленої лексики в романі «Номер нуль» У. Еко можна визначити, що найпоширенішими стратегіями перекладу є функціональна заміна, контекстуальна заміна, смисловий розвиток, нейтралізація, субституція. Ці стратегії допомагають зберегти культурний контекст та зрозумілість для української аудиторії.

Ключові слова: емоційно-забарвлена лексика, емотивність, експресивність, емоційність, перекладацькі трансформації, мовні рівні, жаргонізми, соціально-маркована лексика, еквівалентний переклад, одомашнення, пошук функціонального відповідника.

SUMMARY

Our work is aimed at studying the peculiarities of translating emotionally colored vocabulary in the novel «Number Zero» by Umberto Eco. The analysis of the peculiarities of the translation of emotionally colored vocabulary in the novel «Number Zero» by the Italian writer Umberto Eco is currently the only such study. In addition, the relevance lies in the generalization of translation methods and the use of translation transformations when translating works from Italian into Ukrainian. The object of the study is the emotionally colored vocabulary in Umberto Eco's noir novel Number Zero. The subject of the study is the peculiarities of translating emotionally colored vocabulary into Ukrainian. The aim of the study is to investigate the peculiarities of translating emotionally colored vocabulary in Umberto Eco's novel Number Zero. The translation of Italian emotionally colored vocabulary is a challenge for translators due to the difference in the expressiveness of language cultures, historical features and norms of use of certain language registers.

Analyzing the translation of emotionally colored vocabulary in U. Eco's novel Number Zero, we can determine that the most common translation strategies are functional substitution, contextual substitution, semantic development, neutralization, and substitution. These strategies help to preserve the cultural context and comprehensibility for the Ukrainian audience.

Keywords: emotionally colored vocabulary, emotionality, expressiveness, emotionality, translation transformations, language levels, jargon, socially marked vocabulary, equivalent translation, domestication, search for a functional equivalent.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
SUMMARY	3
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАД	9
1.1. Категорії емоційності, емотивності та експресії	9
1.2. Поняття, класифікації та функції емоційно-забарвленої лексики	11
1.3. Мовні рівні. Способи створення емоційного фону та емоційно-забарвленої лексики в тексті в українській мові та італійській мові	14
1.4. Проблеми та перекладацькі трансформації у процесі перекладу емоційно- забарвленої лексики.....	18
1.5. Огляд творчості Умберто Еко і його роман «Номер нуль»: лінгвістичні та стилістичні особливості.....	22
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1. «ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕМОЦІЙНО- ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАД»	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ В РОМАНІ «НОМЕР НУЛЬ» УМБЕРТО ЕКО	27
2.1. Засоби вираження емоційно-забарвленої лексики та способи перекладу на синтаксичному рівні.	27
2.2. Засоби вираження емоційно-забарвленої лексики та способи перекладу на лексико-семантичному рівні.	34
2.4. Засоби вираження емоційно-забарвленої лексики та способи перекладу на морфологічному рівні.	43

2.5. Засоби вираження емоційно-забарвленої лексики та способи перекладу на стилістичному рівні.....	47
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ В РОМАНІ «НОМЕР НУЛЬ» УМБЕРТО ЕКО	49
ВИСНОВОК	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
RIASSUNTO	57

ВСТУП

Художні твори є особливими матеріалами для перекладу, адже значну частину лексичної бази становить емоційно-забарвлена лексика, яка вимагає у перекладача знання не лише граматичної та лексичної бази мови, а й соціально-культурних аспектів мови оригіналу. Переклад художніх творів, у яких широко використовується емоційно-забарвлена лексика, є складним завданням для перекладача. Емоційно-забарвлена лексика – це особливий лінгвістичний компонент мови, який допомагає висловлювати психічний та емоційний стан мовця, його ставлення до конкретного явища, реципієнта, об'єкта та предмета.

Емоційно-забарвлена лексика має важливу роль від в контексті італійської культури та мови. Італійська нація відома своєю експресивністю, що певним чином знаходить своє вираження в мові. **Актуальність дослідження** особливостей перекладу емоційно-забарвленої лексики в романі «Номер нуль» італійського письменника Умберто Еко полягає в тому, що наразі є єдиним подібним дослідженням. Окрім цього, актуальність полягає в узагальненні методів перекладу та використанні перекладацьких трансформацій при перекладі творів з італійської мови на українську мову.

Метою даного дослідження є дослідити особливості перекладу емоційно-забарвленої лексики в романі «Номер нуль» У. Еко. Відповідно до мети дослідження маємо наступні завдання:

1. Проаналізувати теоретичну базу перекладу емоційно-забарвленої лексики в художньому стилі мовлення;
2. Диференціювати поняття емотивності, експресивності, емоційності;
3. Виокремити специфіку та труднощі перекладу емоційно-забарвленої лексики в романі;
4. Дослідити види і типи емоційно-забарвленої лексики відповідно до теорії мовних рівнів;
5. Надати порівняльну характеристику перекладу емоційно-забарвленої лексики у перекладі Ю. Григоренко роману «Номер нуль» У. Еко.

Об'єктом дослідження є емоційно-забарвлена лексика в нуар-романі Умберто Еко «Номер нуль».

Предметом дослідження є особливості її перекладу українською мовою.

Матеріалом дослідження є нуар-роман «Номер нуль» Умберто Еко (218 сторінок) та переклад українською мовою Юлії Григоренко (190 сторінок).

Методологічну основу становлять загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Використовується аналітичний, порівняльний та метод спостереження, а також функціональний та зіставний підходи, концепція еквівалентності та адекватності. Було проведено аналіз роману, порівняльний аналіз емоційно-забарвленої лексики вихідною та перекладною мовою в романі, дослідження використання перекладацької трансформаціями та стратегій.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів у перекладацькій практиці, курсів з перекладознавства та практики перекладу, порівняльної лексикології та стилістики італійської та української мови, на заняттях з перекладу та редагування.

Теоретичною базою дослідження є праці таких лінгвістів як І. В. Корунець, Н.І. Бойко, В.А. Чабаненка, Ю.Б. Головацької, А.Хорнбі, Ф. Фаулера, О.І.Чередниченка тощо.

Структура роботи: вступ, два розділи, перший містить п'ять підрозділів, другий містить п'ять підрозділів, загальний висновок до роботи, список використаних джерел, додатки. Обсяг роботи 59 сторінок, з них основний текст – 51 сторінка, список використаних джерел (42 найменування) – 5 сторінок.

У РОЗДІЛІ 1 «ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАД» розглядається поняття емоційно-забарвленої лексики, перекладацькі трансформації та аналіз роману «Номер нуль» У. Еко.

У РОЗДІЛІ 2 «АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ В РОМАНІ «НОМЕР НУЛЬ» УМБЕРТО ЕКО» розглядаються методи

досягнення адекватності під час перекладу роману «Номер нуль» українською мовою.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження бакалаврської роботи були апробовані на VIII Всеукраїнських наукових читаннях за участю молодих учених «Філологія XXI століття: нові дослідження і перспективи» 11-12 квітня 2024 року.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАД

1.1. Категорії емоційності, емотивності та експресії

Варто почати з визначення окремих категорій, якими ми будемо оперувати в цій роботі. Поруч з поняттям емоційно-забарвленої лексики в різних студіях можемо побачити поняття експресивності та емотивності. Окремі лексичні одиниці характеризуються наявністю експресивно-емоційних ознак. Англійські лінгвісти, такі як А. Хорнбі та Ф. Фаулер, не розмежовують ці поняття, вважаючи, що експресивність завжди досягається через емоційність. Їхня думка така, що експресивність завжди супроводжує емоційність, але зворотне твердження не завжди правильне.

Експресивність пов'язана із людською властивістю посилювати виразність та впливовість свого висловлювання [14]. Зазначається, що «в основі експресивності лежить невідповідність певних мовних засобів мовним стандартам, саме тому ця категорія обумовлена такими факторами, як образність, інтенсивність (ознаки, дії) та ін»[14].

Експресії притаманний оцінний характер; інтенсивність вираження почуттів, переживань. Експресивність може бути у значенні окремого слова, така лексика є синонімом до нейтральної назви явища або поняття, або може створюватись описово. Категорія слів, що має об'єктивне та суб'єктивне лексичне значення називають емоційною, вона передає ставлення мовця до висловленої думки.

Саме тому поділ такої лексики на емоційну та експресивну, як правило, умовний. У слові «линнути (прилиннути)», окрім поетичних емоції ніжності, наявна експресія, що має раціональний початок «летіти плавно, без рвучких змін темпу і напрямку», однак невіддільна від позитивної оцінки естетичного враження від такого руху [9].

До того ж, варто роз'яснити поняття емотивності. Ми поділяємо думку, що емотивність є мовною категорією, а не психологічною; є вербалізацією почуттів, переживань людини, емоцій. Натомість, поняття емоційності є психологічною категорією[14]. Окрім того, лексика, що виражає почуття мовця, слова оцінки, які кваліфікують предмет або явище з позитивного чи негативного боку, також може бути зарахована до емотивної [29]. Цікавою є думка італійських лінгвісток Ізабелли Поджі та Емануели Магно Кальдоньєтто стосовно визначення поняття емоційного мовлення: «Не вся емоційна лексика являє собою «емоційне мовлення». Ми можемо повідомити про емоції інших людей, або про емоції, які самі відчували у минулому, або навіть уявити, що ми б їх могли відчувати, але це не буде «вираженням емоцій (італ. “esprimere un'emozione”)): це розмова про них, їх переказ. Таким чином, ми можемо сказати, що запис в емоційній лексиці є «емоційною промовою» тільки тоді, коли в ньому згадується емоція мовця, яку він відчуває на момент проголошення [29]. Емоційний стан та емоційне ставлення можуть бути втілені у мові різними засобами: прямою номінацією (страх, любов злість), вираженням (вигуками, лайкою та ін.) та описом [1].

Отже, можемо зробити висновки щодо розмежування та розуміння категорій експресивності, емотивності та емоційності. Емотивні слова, які є вербалізацією почуттів та емоцій, не завжди є частиною емоційно-забарвленої лексики, якщо вони не виражають емоції мовця на момент їх озвучення. Ми погоджуємось з думкою деяких вчених, зокрема англійців А. Хорнбі та Ф. Фаулера, стосовно взаємозалежності понять емоційності та експресивності: останнє завжди супроводжує емоційність, але зворотнє твердження не завжди правильне. Експресивні висловлювання зазвичай містять емоційний компонент, але емоційні висловлювання в свою чергу можуть лишатись нейтральними з точки зору експресії. Експресивність посилює виразність мови, їй притаманні такі компоненти, як образність та інтенсивність, а також оціночний аспект. Емоційна містить денотативне(об'єктивне) та конотативне(суб'єктивне) значення і висловлює конотативну реакцію мовця на проголошену думку.

1.2. Поняття, класифікації та функції емоційно-забарвленої лексики

У цій роботі ми будемо аналізувати переклад емоційно-забарвлених слів, де зважатимемо на поняття емоційності, експресивності та емотивності лексики, адже саме за допомогою цих категорій репрезентується психічний стан мовця, його ставлення до адресата, об'єкта чи предмета, тобто все те, на що спрямована емотивна функція слова [10].

Пропонуємо перейти безпосередньо до аналізу групи емоційно-забарвлених слів. Для початку хочемо зазначити, що сучасна мова за емоційним забарвленням поділяється на дві групи: нейтральну та емоційно-забарвлену. Нейтральна лексика може називати предмети, частини тіла, погодні явища, флору та фауну, ознаки дій та станів та ін. Ця лексика використовуються у повсякденному житті [11].

Емоційно-забарвлену лексику використовує автор, щоб наділити висловлення емоційним забарвленням, надати герою або його діям стилістично-оцінний відтінок. Такий тип лексики може містити негативну або позитивну семантику.

Дослідники виділяють чотири групи емоційно-забарвленої лексики: «книжна піднесена лексика: втручатись, передумова, думка, благоговіння та ін.; поетизми: козак молоденький, легіт, могуття, виднокрай, розмай, блакить, дівчинонька та ін.; розмовно-просторічна лексика: хитрющий, добряк, хрясь, базіка, гульвіса, варнякати та ін.; вульгаризми: босяцюги, пика, дурило, хамло»[5]. До того ж, можемо виділити слова, що виступають синонімами до стилістично й емоційно нейтральних слів до емоційно-забарвленої лексики: кінь – шкапа, прибічник – поплічник, іти – шкандибати, говорити – базікати [4].

Можемо також додати, що емоційна лексика включає: почуття (щастя, сум); надає явищу позитивну чи негативну оцінку (чудовий, невтішний); поетичні вислови (листолет, сизокрилий); слова в переносному значенні (чорнобривий шлях); слова зі пестливими чи згрубілими суфіксами (тонюсінський, носюра);

порівняння (вона летіла немов пташка); лайливі слова (дідько!); вигуки (гайда! ого-го!); фразеологізми (баляси точити, моя хата скраю) [11].

Що стосується досліджень цього типу лексики різними дослідниками, то маємо такі дані. Лексика емоцій більше була досліджена психологами, ніж лінгвістами (Альбано Леоні, 2002; Булакiа, 2002). Починаючи з досліджень Вундта (1896), Вотсона (1917) і Осгуда (Osgood et alii, 1957) і закінчуючи працями Клора й Ортоні (1988), Джонсона-Лерда й Оатлі (1989) та Оатлі (1997), у психологічній царині робили спроби схарактеризувати зв'язок між лексичними одиницями, принаймні, щодо фундаментальних психологічних вимірів оцінки, активації та сили [29]. Нейтральна лексика української мови (загальноживана і термінологічна) вивчалася більш плідно («праці І. К. Білодіда, А. А. Бурячка, В. С. Ващенко, В. О. Винника, С. І. Головащука, Л. Л. Гумецької, С. Я. Єрмоленко, В. В. Жайворонка, М. А. Жовтобрюха, Г. П. Їжакевич, Л. В. Карпової, І. М. Кириченка, В. Т. Коломієць, В. І. Кононенко, М. П. Кочергана, Л. А. Лисиченко, О. С. Мельничука, О. Г. Муромцевої, В. В. Німчука, Л. С. Паламарчука, Т. І. Панько, М. М. Пилинського, Л. М. Полюги, В. М. Русанівського, Н. М. Сологуб, Л. Г. Скрипник, О. О. Тараненка та інших учених») [3, с. 10], аніж виявлення та аналіз експресивного лексичного запасу, який не був предметом окремої монографічної дискусії. Закономірності, які пояснюють поточний стан вивчення української експресивної лексики, такі: 1) нейтральна лексика традиційно вважається основним компонентом комунікативних актів; 2) експресивна лексика часто вважається частиною периферійних, рідковживаних і додаткових комунікативних процесів. Тим не менш, цей сегмент лексики був досить ретельно вивчений під час детального дослідження експресивних засобів української мови (прикладом є праці В. А. Чабаненка).

Зазначимо, що емоційно-забарвлена лексика може вживатися в усіх функціональних стилях літературної мови [5]. Емоційно-експресивна лексика є не характерною для суто наукового або офіційно-ділового стилю мовлення, а в основному вживається розмовно-побутовому та художньому стилі мовлення.

Зважаючи на цю інформацію, ми можемо визначити функції цього типу лексики, адже від сфери вжитку будь-якої лексики залежать її стилістичні функції. Ми вже згадували, що лексика цього типу забарвлення підсилює виразність мовлення, допомагає мовцю висловити свої почуття та ставлення до навколишньої дійсності [27]. Функція, що виражає ситуативне оцінне ставлення до ситуації, виражає оцінне ставлення до співрозмовника, «відображає відношення між мотивами та адекватної їм поведінки суб'єкта»[27] називається експресивною. І це одна з основних функцій емоційно-забарвленої лексики. В художньому стилі мовлення ця функція може реалізовуватись через описи, діалоги та монологи героїв, що здатні викликати емоційну реакцію читача. В розмовному стилі мовлення ця функція реалізується у використанні експресивних висловів з метою виклику яскравої реакції у співрозмовника, робить мову живою та динамічною. В офіційно-діловому мовленні зазвичай втілюється у промовах політичних діячів, щоб підсилити мотивацію своєї промови. Естетична функція теж є однією з основних функцій цього типу лексики, що допомагає створювати потрібний стиль і тон мовлення, художні образи за допомогою художніх тропів і інших засобів для підсилення емоційного та естетичного впливу; зазвичай реалізується в художньому або розмовно-побутовому стилях мовлення [14]. Цей тип лексики також виконує оцінну, ідентифікаційну, демонстративну та звичайно ж комунікативну функцію [21].

Отже, можемо підсумувати знання про поняття, класифікації та функції емоційно-забарвленої лексики. Емоційно-забарвлена лексика використовується автором, щоб наділити висловлення емоційним забарвленням, надати герою або його діям стилістично-оцінний відтінок; містить негативну або позитивну семантику. Емоційно-забарвлена лексика може вживатися в усіх функціональних стилях літературної мови, але в основному вживається розмовно-побутовому та художньому стилі мовлення. Дві основні функції такої лексики — це експресивна та естетична.

1.3. Мовні рівні. Способи створення емоційного фону та емоційно-забарвленої лексики в тексті в українській мові та італійській мові

Ми почнемо з інформації про мовні рівні. У всіх мовах категорії оцінки та емоційності виконують свої функції на різних мовних рівнях за допомогою різних мовних засобів [17]. Мовна система має певну складну структуру, яка складається з рівнів [19]. Вчені виділяють такі рівні мовної системи: синтаксичний, одиницями якого є словосполучення та речення; лексичний, одиницею якого є лексема; морфологічний — морфема; одиницею фонологічного рівня є фонема [25]. Окрім того, можемо також виділити проміжні рівні: морфонологічний, фразеологічний та словотвірний. «Їхні одиниці виникають на одному рівні, а функціонують як одиниці іншого рівня» [25]. Художні стилі мовлення демонструють варіативне поєднання емоційно-забарвлених лексем на всіх рівнях мови [12].

Українська та італійська мова є флективними мовами (типи: українська – синтетична, італійська – аналітична) [20]. В українській мові ефект емоційності та оцінності досягається переважно на морфологічному рівні, зазвичай засобом суфіксації. В основному цей процес реалізовується демінутивними суфіксами [12], а саме зменшувально-пестливими [17]. Хочемо звернути увагу, що додавання таких суфіксів може відобразитись на семантиці слова, що в свою чергу може змінити його значення на позитивне, негативне або й зовсім позбавити його емоційного забарвлення.

Отже, на морфологічному рівні ефект емоційного забарвлення слова досягається шляхом додавання таких суфіксів: *демінутивний суфікс* (здрібності) — -ок, -ик, -очк та ін.; *меліоративний суфікс* (пестливості) — -усь, -ус(я), -усь(о), -ас(я), -ась(о), -нь, -унь, есеньк, -ісіньк, -юсіньк тощо (татусьо, бабуля, Івась, маленький, мацюпусінький, малесесенький, та ін.), сполуки з усіченням для опису дитячої лексики: питки, льоля, ляля; *пейоративний суфікс* (згрубілості) —-иськ(о) , -езн, - юр(а), юг(а), -ище, -юк(а) тощо: собачисько, здоровище, величезний [7].

Всі ці суфікси можуть вживатись, аби виражати наступні емоції та їхні відтінки: любов, ніжність, захоплення, радість, пестливість, співчуття, гнів, іронія, зневага, презирство, осуд [6]. Зменшувальні суфікси, як спосіб творення нових слів, було згадано вже в граматиці 1818 р. О. Павловського. Цікаво, що демінутивізації в українській мові можуть зазнавати прикметники, прислівники, іменники, числівники, дієслова займенники і навіть вигуки [6].

В італійській мові також неабияк поширений спосіб творення емоційно-забарвленої лексики шляхом суфіксації. Виділяють такі види суфіксів *diminutivo*(демінутивний), *accrescitivo*(меліоративний, зменшувальний) та *spregiativo* (пейоративний, збільшувально-згрубілий), до того ж в комунікації суфікси можуть по-різному комбінуватись між собою: 1) *diminutivo* - *vezzeggiativo*, де малість, що відповідає або не відповідає реальності об'єкта, протиставляється витонченості або пестливій оцінці: *mogliettina* (жіночка, мила жіночка(дружина)), *vecchietto* (дідок), *cavalluccio* (маленький кінь, коник). 2) *diminutivo* – *spregiativo* (зменшувально-пестливі), де вказівка на малість супроводжується оцінкою малоцінності, підлості: *avvocatuccio* (адвокатик), *donniciola*(зневажливо: жіночко). 3) *accrescitivo* – *vezzeggiativo* (збільшувально-зменшувальні), де вказівка на велич супроводжується оцінкою сили, зграбності, міцності: *giovannottone*(молодик), *bacione*(великий цілувальник). 4) *accrescitivo* – *spregiativo* (збільшувально-зневажливий), де вказівка на розмір супроводжується оцінкою потворності або незграбності: (un) *donnone*(велика жінка), *dolciastro*(нудотно-солодкий, солодющий) 5) *accrescitivo con una connotazione ironica* (аугментатив з іронічним відтінком): *furbacchione* (розумник), *mattacchione*(жартун, жартівник). Італійські слова з суфіксами не завжди мають відповідники в українських словах з суфіксами(*il cavallo* – кінь, *cavalluccio*(конячка) – *cavaluccio* (лише великий/здоровий кінь) [8], тому іноді важко підібрати влучний еквівалент в українській мові до італійської лексики.

Зовсім не обов'язково, щоб розмір і судження мовця поєднувалися: ми можемо сказати «*Che bella cenetta!*» («Яка гарна вечеря!»), але це не буде

означати, що вечеря була маленькою, а скоріше, це була гарна вечеря, без жодного посилання на кількість або багатство страв. Різноманітні суфікси не мають заздалегідь визначених значень, і часто це можна визначити лише завдяки контексту.

На фонетичному рівні створити емоційно-експресивну забарвленість і емоційний фон дозволяє омонатопея, звукопис(алітерація, асонанс), вигуки. Омонатопея (*L'onomatopea*) – це риторична фігура, яка відтворює за допомогою лінгвістичних звуків даної мови шум або звук, пов'язаний з об'єктом або суб'єктом, на який має бути зроблено посилання, за допомогою знакової процедури, характерної для фоносимволізму [24]. Прикладами є квакання, повзання, шепіт, гуркіт тощо, а також деякі звуки тварин, які стали словами, наприклад, гавкіт собаки, нявкання kota. В українській та італійській мові подібні звуки дещо відрізняються. Українською «ку-ка-рі-ку», а італійською «*chicchirichì*». Звуконаслідування іноді не розмежовують з вигуками, що є предметом суперечок багатьох вчених [16].

Вигуки (італ. *interiezione/esclamazione*) є дуже розповсюдженою формою висловлення емоцій та емоційного ставлення до певного явище в італійській мові та культурі. За допомогою вигуків можна висловити весь спектр емоцій від розчарування до захвату. Вигуки в українській та італійській мові можна поділити на прості, складені та фразові, до того ж, четвертою групою часто виділяють омонатопею, про яку ми згадали вище. Вигуки можуть виражати розчарування, сум: «італ. *Ah!* – укр. *Ах*»; фізичний біль: «італ. *Ahi!* – укр. *Ай*»; нудьгу: «італ. *Uffa* – укр. *Уфф*» тощо. Складені відгуки та вигуки-фрази, найімовірніше, ми можемо віднести до лексичного рівня, адже вони складають повноцінне значення: *Basta!* – досить; «італ. *bravo/a!* – укр. *Молодець*»; «італ. *magari!* – укр. *якби ж то!*»; «італ. *che peccato!* – укр. *як шкода!*» Фразові вигуки: «італ. *Oh, mio Dio!* – укр. *Боже мій!*»; «італ. *Mamma mia!* – укр. *О Боже/мамо!*» Окрім цього, до емоційної-забарвленості на фонетичному рівні також відносять перерваність висловлення, незакінченість та повтори конструкцій. Характерним також для

фонетично-графічного рівня є специфічна подача слів, розділові знаки, а також курсив, великі літери, дужки, питальні та окличні знаки [1]. Хочемо також зазначати такі фонетичні засоби мови як асонанс, алітерація, анафора та епіфора. Ці засоби виражають милозвучність, передають потрібний настрій та емоційний ефект мовного послання.

Лексеми, одиниці лексичного рівня, без контексту не мають емоційно-забарвленого фону. В підрозділі 1.1. ми згадували слова-емотиви, що називають емоції, але не завжди мають емоційно-експресивного забарвлення. На цьому рівні емоційну забарвленість можуть виражати слова-емотиви, вульгаризми, пестливі слова, лексеми, які мають повністю емоційну семантичну структуру. В українській та італійській мові наступні слова можна віднести до категорії слів-емотивів. Словами, що, по суті, і називають емоції можуть бути іменники, дієслова, прикметники, прислівники і дієприкметники. Іменники (італ. Nome): gioia – радість; tristezza – смуток; rabbia – гнів; odio – ненависть; amore – любов та ін.; paura – страх. Прикметники (Aggettivi): triste – сумний; felice – щасливий; arrabbiato – злий; innamorato – закоханий та ін.; Дієслова (Verbi): rattristarsi – сумувати; gioire – радіти; spaventarsi – лякатися; arrabbiarsi – гніватися; amare - любити та ін. Прислівники (Avverbi): tristemente – сумно; felicemente – щасливо; arrabbiamente – сердито; amorosamente – з любов'ю та ін. Дієприкметники (Participi): gioioso – той, що радіє; rattristato – засмучений; spaventato – наляканий та ін. Окрім цього, до лексем, що сприяють емоційному забарвленню мовлення відносять фразеологізми та художні тропи.

На синтаксичному рівні можемо відмітити наступні засоби для передачі емоцій: повтори окремих слів та однорідних членів речення(полісиндетон), інверсія, короткі відривчасті конструкції, протиставлення членів речення, риторичні запитання, Ці конструкції надають реченню емоційно-експресивного насичення, можуть надавати негативну або позитивну семантику, посилити враження мовця, змінити синтаксичну послідовність(інверсія); негативні емоції можуть проявлятися у відривчастих конструкціях мовця [1].

Отже, ми розглянули різні способи досягнення емоційності фону та варіанти створення емоційно-забарвленої лексики в італійській та українській мові згідно з теорією мовних рівнів. На морфологічному мовному рівні спосіб суфіксації є основним у творенні емоційно-забарвленої лексики. Суфікси в обох мовах надають словам пестливості, згрублості, зменшеності або збільшеності. Фонетичний рівень найчастіше характеризується засобами омонатопеї та вигуками. На лексичному рівні – це емотивна лексика, вульгаризми, фразеологізми, пестливі слова та художні тропи. На синтаксичному рівні – це повтори, інверсії, протиставлення, риторичні запитання, відривчасті конструкції тощо.

Отже, італійська та українська мови мають широкий спектр засобів для утворення емоційно-забарвленої лексики на різних мовних рівнях.

1.4. Проблеми та перекладацькі трансформації у процесі перекладу емоційно-забарвленої лексики

Найважливішим завданням для перекладача є досягнення адекватного перекладу, який повністю передав би форму та зміст тексту вихідної мови. Перекладач має уміло та точно знайти потрібний відповідник у тексті перекладної мови. Складність завдання підвищується, якщо це стосується емоційно-забарвленої лексики, зокрема у тексті художнього стилю. Важливою є не лише передача основної ідеї та задуму, а й збереження експресивності на всіх мовних рівнях, що й передають емоційно-експресивне окреслення, адже всі мовні засоби в такому стилі мовлення є залежними між собою [5]. Переклад емоційно-забарвленої лексики з італійської на українську мову вимагає чимало зусиль, зокрема це пов'язано з культурними відмінностями мов. До того ж, переклад такої лексики, зокрема лексики з демінутивними суфіксами, спричиняє значні труднощі для перекладача, так як не систематизуються в словниках і в основному мають культурно-маркований характер [1]. Основними труднощами при перекладі емоційно-забарвленої лексики є, на нашу думку, такі проблеми:

збереження емоційно-оцінних конотацій, образного компонента та лексичної асоціативності. До того ж, мові художньої літератури притаманна широка метафоричність, образність мовних одиниць майже всіх рівнів, використання синонімів усіх типів, полісемія тощо. Перекладач має інтерпретувати текст вихідною мовою, зрозуміти його як художнє ціле, емоційний вплив, та відтворити текст перекладною мовою, де покаже вміння користуватись багатством рідної мови та обізнаність в матеріалі перекладу. Перекладач художньої літератури має вміти відчувати ті емоції, на які здатне читання оригіналу.

Особливу увагу хочемо звернути на переклад такого явища лексичного рівня мови як вульгаризми або жаргонізми. Соціолект викликає значні проблеми для перекладача, адже цей тип лексики є соціально-маркованим, може відрізнитись від культури перекладної мови, належати, як у нашому випадку, до різних культур італійської та української мов. Лінгвісти виокремлюють наступні способи перекладу соціолекту: функціональна відповідність (пошук аналогу та еквіваленту в перекладній мові; нейтралізація; транскрипція та транслітерація[4]. Наразі українська мова зазнає більшої вульгаризації, що означає більш вільне й часте використання жаргонізмів в політичній, культурній та літературній сфері. Разом з тим, італійська мова вже давно адаптувала жаргонізми в свою мовну культуру, що зробило їх більш вільними до використання в тих же сферах життя. Жаргонізми італійської мови переудсім пов'язані зі злочинним світом, що не дивно, бо мафія Італії є певним світовим брендом та впливовим явищем на культурні й мовні традиції країни. Сучасні італійські тексти художнього стилю містять велику кількість жаргонізмів, що формують певну лінгвокультурну картину.

Хочемо зауважити, що співвідношення перекладу вульгаризмів вихідної та перекладної мови є справжнім викликом для перекладачів, бо в італійській та українських мовах, як ми вже зазначили, помітна відмінність в ступенях експресії і нормах, та частоті вживання такої лексики. Тому перекладачі вдаються до способу нейтралізації, пропонуючи менш експресивні відповідники української

мови. Для соціолектів не є доцільним дослівний переклад, бо соціально марковану лексику слід відтворювати спираючись лише на конотативне значення [4].

В досліджуваному нами романі Номер нуль розглянемо наступний приклад перекладу жаргонізмів. Оригінальний текст: «Per esempio Amsterdam è la Venezia del Sud, a volte la fantasia supera la realtà, premetto che sono razzista, le droghe pesanti sono *l'anticamera delle canne*, fa' come se fossi a casa mia, direi di darci del lei, chi gode si accontenta..» [42, с.111]. Звернемо увагу на жаргонізм «*l'anticamera delle canne*», що має дослівний переклад «вітальня з очерету». Але слово «*canne*» має також значення «цигарка з марихуаною», тож в перекладі Ю.В. Григоренко маємо такий варіант перекладу: «Венеція — це південний Амстердам, часом фантазія краща за реальність, усвідомлюю, що я расист, важкі наркотики — *це слуги косяків з марихуани*, вчиняй так, наче ти у мене вдома, я б прагнула називати на «ви», хто має, той вдовольняється..» [41, с.85]. Варто врахувати політичні суперечки та зв'язки з кримінальним світом герою твору, щоб зрозуміти влучність виразу «*слуги косяків з марихуани*».

Вчені по-різному визначають стратегії перекладу, але більшість погоджуються з формулюванням двох основних стратегій перекладу очуження та одомашнення, що сформував американський перекладознавець Л. Венуті. Видатний італійській письменник Умберто Еко є великим прихильником цих двох стратегій, але він також вважає, що «перекладацькі підходи не мають бути чітко фіксованими, а мають визначатись залежно від конкретного випадку» [2].

Переклад можна вважати «адекватним», тобто таким, що передає точно зміст та форму оригіналу, якщо він передає комунікативно-релевантну інформацію вихідного тексту в повному обсязі або в допустимих формах перекладної мови [18]. Еквівалентність – це важлива вимога до перекладу, що досягається шляхом міжмовних перетворень або «перекладацькими трансформаціями» [13]. Трансформації дозволяють здійснити переклад тексту оригіналу мовними одиницями перекладної мови. Їх поділяють на формальні(транслітерація, калькування, транскрипція) та лексико-семантичні(конкретизація, генералізація, модуляція). трансформацій [1, с.13].

Перекладацькі трансформації також поділяються умовно на групи мовних рівнів. На *лексичному рівні* трансформації зазнають змін лексем вихідної мови, щоб забезпечити адекватність перекладу. Їх застосовують, якщо відповідники в словниках перекладної мови відсутні або не здатні передати семантичні, граматичні або прагматичні значення перекладу. Можемо виділити наступні: *транскодування*, що в свою чергу поділяється ще на чотири види, а саме *транскрибування*, *адаптивне(натуралізація)* і *мішане транскодування та транслітерація*. Всі ці види лексичної трансформації об'єднують здатність передачі графічної(звукової) форми лексеми вихідної мови засоби перекладної. Дослівний переклад називають калькуванням, що говорить про передачу предметно-логічного значення (денотативного) лексеми вихідної мови без цілісності звукової чи орфографічної форми, але з відображенням структурної моделі. До *лексико-семантичних* трансформацій можемо віднести всі способи перекладу лексем. Застосовують прийоми *генералізації*, в основі якої лежить перетворення лексичної одиниці вихідної мови з більш вузьким значенням на лексичну одиницю перекладної мови з ширшим значенням. Цей прийом застосовується у випадку, якщо назва предмету не передає ніякої інформації реципієнту, називання предмету є зайвим в цьому контексті, доцільно вжити загальне значення з причин стилістики. Прийом *додавання* полягає в впровадженні елементів лексики, яких немає в вихідній мові, аби передати більш точно сенс оригіналу, аби дотриматись мовних норм перекладної мови.

Прийом конкретизації застосовують для перекладу лексем з широкою або нечіткою семантикою. Прийом вилучення має на меті усунення тавтології, плеоназмів. Контекстуальна заміна дозволяє замінити лексему доречним по контексту відповідником. Цілісне перетворення вважається найскладнішим видом контекстуальної заміни.

Зміна порядку всіх одиниць речення відносимо до *граматичних* трансформацій. Поділом можна назвати заміну простого речення на складносурядне чи складнопідрядне речення. Переклад складних речень

простими називається інтеграцією. Також виділяють *лексико-граматичні трансформації*: антонімічний переклад, компенсація, описовий переклад.

Стилістичні трансформації зміщують стилістичний акцент, що призводить до нейтралізації або актуалізації конотативного значення. Виокремлюють логізацію, архаїзацію, експресивацію та модернізацію (радикальна та помірна). До стилістичних перекладацьких трансформацій належать: логізація, експресивація, модернізація та архаїзація. Кожен прийом перекладацької трансформації виконує особливу функціональну роль, та стає у пригоді, коли перекладач стикається неперекладністю тексту [22].

Отже, можемо побачити, що переклад емоційно-експресивної лексики в творах художнього стилю мовлення є справжнім викликом для перекладача, адже його задача зберегти емоційно-оцінні конотації, образність та лексичну асоціативність лексем, інтерпретація тексту вихідної мови, точна передача емоційного фону засобами мови перекладу. Викликом, зокрема, є переклад жаргонізмів, що є соціально-маркованою лексикою, а отже може відрізнитись залежно від культури мови. Для досягнення адекватності перекладу соціолекту часто використовують способи функціонального відповідника та нейтралізації. На різних мовних рівнях для досягнення адекватності перекладу застосовують різні перекладацькі трансформації, щоб зберегти емоційно-забарвлений компонент вихідної мови.

1.5. Огляд творчості Умберто Еко і його роман «Номер нуль»: лінгвістичні та стилістичні особливості

Для аналізу особливостей перекладу емоційно-забарвленої лексики варто осягнути особистість автора Умберто Еко, особливості та специфіку жанру роману Номер нуль. Постать Умберто Еко є однією з визначних у постмодернізмі в усьому діапазоні інтелектуальної культури. Окрім того, що видатний італієць був письменником, він також вважається успішним в сфері літератури, філософії та історії. Ці сфери тісно пов'язані з медіа, що раніше було частиною його професії. Роман «Номер нуль» присвячений роботі журналіста [29]. У 1960-х

роках почав писати критичні статті про італійську журналістику. У 90-х роках його колишній колега по університету Карло Сконьямільо, який став президентом Сенату, запросив його провести конференцію на тему «Пороки та вади італійської журналістики» перед багатьма редакторами газет. Ця подія, разом із дебатами з П'єро Оттоне щодо різниці між «фактами» та «думками», підживили його постійні роздуми про журналістику, особливо у сфері нон-фікшн. Багато років тому він почав розробляти історію роману в редакції, але потім відклав цю ідею. У віці 82 років він вирішив розповісти історію бідної редакції газети. На написання «Номер нуль» автора надихнули інтерес до журналістики та його потяг до Мілана, міста, оповитого туманом і повного таємниць. Після тривалого читання про менш відомі таємниці Мілана, такі як Via Bagnera та San Bernardino alle Ossa, місця, які він ніколи раніше не досліджував, він вирішив використати ці відкриття як тло для свого роману. Історія розповідає про персонажа Брагадочіо, який, переглядаючи темні епізоди історії Італії з часів Муссоліні, відкриває приховані таємниці країни. Ідея розгортання сюжету в офісі газети під керівництвом параноїка була фундаментальною для розробки такого захоплюючого сюжету. У романі «Номер нуль» оповідь починається повільно і поступово набирає обертів, подібно двигуну, що набирає обертів. Текст відкривається особливим друкарським характером і побутовою сценою: кран, з якого не тече вода, який знайомить читача з першими університетськими подіями героя та оповідача. У міру розвитку історії Брагадочіо виходить на сцену, розширюючи сюжет і прискорюючи темп оповіді. Далі йде введення Майї, ще одного ключового персонажа, чия взаємодія з оповідачем додає ще один рівень динамізму історії. Однак роману потрібен час, щоб створити цей початковий імпульс.

Стилістично Умберо Еко вважає його джазовим твором, тим самим виправдовуючи двісті сторінок роману, адже жоден джазовий твір не триває чотири години. Також очевидним є своєрідне використання часу та простору в його книгах. У «Номер нуль» вирішальну роль відіграє часова структура, дотримуючись аристотелівського підходу із суворою єдністю місця й часу.

Книга, зосереджена на подіях 1992 року, змушує оповідати в обмежений час, але охоплює шістдесят років, починаючи з подій, які згадує головний герой одного ранку, від кінця Другої світової війни до 1990-х років. Він любить використовувати флешбеки — елемент, який збагачує оповідну тканину роману, історично й тематично пов'язуючи різні періоди [33]. Спочатку складно зрозуміти цей роман у перших розділах, коли історія ще не почалася. Автор демонструє, як газети показують нам новини так, як це вигідно редакторам, замість того, щоб показувати їх об'єктивно.

Визначити жанр роману як історичний доволі важко, літературознавці визначають його жанр як нуар, адже в сюжеті помічені потужні нуарні сюжети: змови, таємниці та парадокси з далекого минулого [34]. Роман-нуар означає «чорний роман», що походить з французької мови. О. Пензлер характеризує цей стиль таким чином: герої в романі зазвичай приречені на поразку, невдахи; присутні мотиви відчуження, жадібності та жаги, брак моральності, що призводить до їхньої власної руйнації; в цьому жанрі відсутня концепція «протагоніста», натомість герой поринає в середовищі, в місті, що і стає його світом; фінал не буває щасливим [40]. Роман Умберто Еко «Номер нуль» є яскравим прикладом сучасного нуару, в якому автор використовує багату та специфічну мову для створення атмосфери напруженості та таємничості.

Розглянемо лексичні особливості жанру роману-нуар «Номер нуль» У. Еко. В романі помітний цинічний, іронічний тон. Історії героїв просякнуті відчаєм і відчуттям невдачі. Описи детальні, пов'язані з журналісткою, політикою та конспірологією. Присутні посилання на історичні події зі світом журналістики, політики та конспірологією. Діалоги чіткі, короткі, іронічні та гострі, з підтекстом, з великою кількістю риторичних запитань, метафор, символіки, вставних слів з відтінком сумніву(мабуть, можливо, ніби-то).

Отже, цей підрозділ повідомляє нам про італійського філософа, письменника та семіотика Умберто Еко. Його нуар-роман «Номер нуль» має особливе емоційно-забарвлене наповнення: іронічний та цинічний тон оповіді, деталізовані описи, що насичені описами та посиланнями на історичні події,

лаконічність діалогів, підтекст, тропи, символізм, риторичні фігури та вставні слова, ретроспекція.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1. «ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАД»

Отже, розділ 1. дозволяє нам проаналізувати основні поняття, функції та способи утворення емоційно-забарвленої лексики в італійській та українській мові згідно з теорією мовних рівнів. Ми проаналізували та диференціювали поняття емотивності, експресивності та емоційності, щоб точно й глибоко осягнути особливості емоційно-забарвленої лексики. На різних мовних рівнях творення емоційно-забарвленої лексики відбувається за допомогою різних засобів. На морфологічному мовному рівні спосіб суфіксації є основним у творенні емоційно-забарвленої лексики. Суфікси в обох мовах надають словам пестливості, згрубілості, зменшеності або збільшеності. Фонетичний рівень найчастіше характеризується засобами омонатопеї та вигуками. На лексичному рівні – це емотивна лексика, вульгаризми, фразеологізми, пестливі слова та художні тропи. На синтаксичному рівні – це повтори, інверсії, протиставлення, риторичні запитання, відривчасті конструкції тощо. Окрім того, ми розглянули основні проблеми, що виникають при перекладі емоційно-забарвленої лексики, зокрема, жаргонізми. Вони є соціально-маркованою лексикою, а отже можуть відрізнитись залежно від культури перекладної чи вихідної мови. Для досягнення адекватності перекладу соціолекту часто використовують способи функціонального відповідника та нейтралізації. На різних мовних рівнях для досягнення адекватності перекладу застосовують різні перекладацькі трансформації на різних мовних рівнях, щоб зберегти емоційно-забарвлений компонент вихідної мови. З'ясували, що переклад емоційно-експресивної лексики в творах художнього стилю мовлення є справжнім викликом для перекладача, адже його задача зберегти емоційно-оцінні конотації, образність та асоціативність лексем, інтерпретацію тексту вихідної мови, точну передача емоційного фону засобами мови перекладу. Також ми розглянули особливості

жанру роману «Номер нуль» Умберто Еко та особливості створення емоційно-фону в тексті. Його нуар-роман «Номер нуль» має особливе емоційно-забарвлене наповнення: іронічний та цинічний тон оповіді, деталізовані описи, що насичені описами та посиланнями на історичні події, лаконічність діалогів, підтекст, тропи, символізм, риторичні фігури та вставні слова, ретроспекція.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ В РОМАНІ «НОМЕР НУЛЬ» УМБЕРТО ЕКО

Цей розділ є практичною частиною нашого дослідження, який є аналізом емоційно-забарвленої лексики в романі «Номер нуль» Умберто Еко. В ньому ми розглянемо конкретні приклади з тексту, що виражають емоційну-забарвленість, та способи перекладу таких засобів перекладачкою Юлією Григоренко. Ми приділимо увагу аспектам перекладу питань та окличних речень, вставних конструкцій, слів, емоційно-забарвлених іменників та дієслів, вульгаризмів, художніх тропів.

2.1. Засоби вираження емоційно-забарвленої лексики та способи перекладу на синтаксичному рівні.

На синтаксичному рівні можемо спостерігати наявність питальних речень головного героя до читача та самого себе, що створюють певний ефект внутрішнього діалогу, роздумів, які допомагають зчитати емоції героя. Розглянемо деякі приклади і способи перекладу в *Таблиця 2.1*.

Таблиця 2.1

Порівняльний аналіз перекладу емотивно-експресивної лексики, вираженої за допомогою питальних речень

Оригінал	Переклад	Способи перекладу, перекладацькі трансформації
«Che cosa speravano di trovare? È evidente - voglio dire, non vedo altra spiegazione..»	«А що вони сподівались знайти? Очевидно – тобто немає ж іншого пояснення..»	Опущення, контекстуальна заміна, додавання

«E poi? I libri sono disposti nel loro disordine normale»	«А що далі? Книжки – у своєму звичному безладі..»	Словникові відповідники, перестановка, вилучення
«Come sono finito in questo garbuglio? Credo che la colpa ..»	«Як я втрапив у таку халепу? Гадаю, у всьому винен..»	Контекстуальна заміна
«Perché mi viene in mente Di Samis, una faccenda di quarant'anni fa? È che ho sempre continuato a pensare..»	«Чому мені спав на думку професор Ді Саміс та випадок, що трапився сорок років тому? А тому, що я..»	Словникові відповідники, транскодування(Ді Саміс), додавання(професор), перестановка, конкретизація, вилучення, контекстуальна заміна
«Da chi? Dal Commendatore, che dovrebbe dire che no..»	«Хто? Командор, який заперечуватиме, зізнавшись..»	Контекстуальна заміна, субституція, додавання

З Таблиці 2.1. бачимо, що для перекладу питання «Che cosa speravano di trovare? È evidente - voglio dire, non vedo altra spiegazione..» було застосовано опущення фрази «voglio dire» («я хочу сказати»), перестановка слова «non vedo altra spiegazione» на «немає ж іншого пояснення», у якій заперечення перемістилось в кінець фрази. Було додано частку «ж» для підсилення емоційності. До фрази «non vedo» було застосовано контекстуальну заміну на «немає», що є більш природнім для українського читача. Переклад є вдалим, він зберігає ефект діалогічності, самозапитання та самовідповіді.

У фразі «Come sono finito in questo garbuglio? Credo che la colpa ..» бачимо приклад застосування контекстуальної заміни: *garbuglio* було перекладно як «халепя»; «Credo che la colpa» перекладено способом смислового розвитку як «Гадаю, у всьому винен». У третьому прикладі можемо бачити додавання слова «професора» та заміну «una faccenda» на «випадок». Також застосовано перестановку та смисловий розвиток у другій частині. При перекладі було збережено оригінальну структуру речень, що допомогло передати потрібний емоційно забарвлений фон, а саме, діалогу персонажу з читачем та самим собою. Помітне використання контекстуальної заміни та словникових відповідників, а також додавання та вилучення слів. Всі прийоми та трансформації були застосовані для того, щоб адаптувати зміст та вигляд до норм української мови зі збереженням структури та сенсу речення.

В романі на синтаксичному рівні також можемо спостерігати наявність окличних речень для створення емоційного забарвлення. Такі речення допомагають підсилити експресивність, підкреслити емоційність, важливість думок чи почуттів героїв; зрозуміти настрій та стан героїв; у внутрішніх діалогах такий тип речень створює живий діалог; передати іронічний та саркастичний настрій. В романі «Номер нуль» окличні речення є вагомими засоби для створення живого та насиченого тексту. В *Таблиці 2.2.* порівняємо переклад окличних речень.

Таблиця 2.2

**Порівняльний аналіз перекладу емотивно-експресивної лексики,
вираженої за допомогою окличних речень**

Переклад	Оригінал	Способи перекладу, перекладацькі трансформації
Imbecilli che non siamo altro, staranno dicendosi,	«Ох ми й телепні! — кажуть	Контекстуальна заміна, додавання,

dovevamo frugare nella giacca!	вони про себе, — тепер ще й у кишнях у піджаку доведеться порпатися»	конкретизація, субституція, транспозиція
«Voi giovani, voi giovani!»	«Ет, молодь, молодь!»	Словникові відповідники, вилучення, субституція
“Gli oroscopi, perbacco, meno male che ce li ha fatti venire in mente, sono la prima cosa che i nostri lettori andranno a cercare!	«Хай йому грець, добре, що згадали, адже гороскопи — це перше, що шукатимуть у газеті наші читачі!»	Контекстуальна заміна, смисловий розвиток, перестановка, додавання, субституція, словниковий відповідник
«El purtava i scarp del tennis! E calzini smeraldo!»	«Взутий у мокасини! І смарагдові шкарпетки!»	Контекстуальна адаптація, словникові відповідники, вилучення
«è la stampa, bellezza, e tu non ci puoi fare nulla!»	«Це преса, дитинко, й ти з нею нічого не вдієш!»	Контекстуальна заміна, смисловий розвиток, перестановка, додавання
«Ma lei è matta come una cavalla!»	«Та це ж скажена кобила!»	Словникових відповідників, транспозиції, додавання, вилучення

Проаналізуємо перше окличне речення в *Таблиці 2.2*. При перекладі було застосовано контекстуальну заміну фрази «staranno dicendosi» на «кажуть вони про себе». Додано «тепер ще й» для підсилення емоційного забарвлення, «доведеться» для підсилення необхідності дії. Для кращого сприйняття було застосовано лексичну перестановку. За допомогою субституції було замінено на

«dovevamo» (укр. Ми повинні були) на «доведеться». Прийом транспозиції було застосовано для фрази «nella giacca» (укр. У піджаку) перекладено як «у кишенях у піджаку», що є уточненням. Переклад цього окличного речення є прикладом творчого підходу до одомашнення італійського тексту українською мовою.

Для перекладу “Voi giovani, voi giovani” використано словниковий відповідник «молодь»; додано вигук «Ет» на початку фрази, якого немає в оригіналі; вилучено «Voi» (ви); субституція прикметника giovani на іменник молодь. При перекладі було збережено структуру повторення та окличне речення для передачі емоційного забарвлення.

Розглянемо переклад другого прикладу. При перекладі було використано: контекстуальну заміну для слова «perbasso» (італ. «чорт забирай») «Хай йому грець», де помітно використання стратегії одомашнення, адже ця заміна є відомою та звичною для українськомовного читача. Фраза «meno male che ce li ha fatti venire in mente» (дослівно укр. «добре, що ви змусили нас про це згадати») перекладено більш лаконічним варіантом: «добре, що згадали». Було додано слово «у газеті» для уточнення, переставлене слово «gli oroscopi» в середину речення, за допомогою словникових відповідників було перекладено «lettori» як читачі та «andranno a cercare» як шукатимуть. Застосована субституція для іменника з прикметником «la prima cosa» на субстантивований прикметник «перше». Також вилучено слово «che» для мелодійності звучання.

Для перекладу другого прикладу з міланського діалекту було використано прийом контекстуальної адаптації «scarp del tennis» (дослівно укр. «тенісні туфлі») на «мокасини». Словникові відповідники для лексем: «calzini» як «шкарпетки», «smeraldo» як «смарагдові». Вилучено займенник «Ei». Перекладач зберіг емоційне забарвлення та основний зміст речення діалектного виразу.

Щоб отримати в перекладі фразу ««Це преса, дитинко, й ти з нею нічого не вдієш!»», було застосовано наступні прийоми та трансформації: словникові

відповідники для «stampa», контекстуальна заміна для слова «bellezza» (дослівно укр.»красуня») на «дитинко», щоб зробити звертання більш природнім для української мови. Спостерігаємо прийом смислового розвитку для «non si può fare nulla» (дослівно укр. «ти нічого не можеш з цим зробити») як «ти з нею нічого не вдієш». А також перестановка слів, та додавання сполучника «й».

Для перекладу останнього прикладу в *Таблиці 2.2*. «Ma lei è matta come una cavalla!» було використано прийом словникових відповідників, транспозиції, а саме була змінена структура речення з порівняльної на стверджувальну.

Отже, «ми помітили часте використання контекстуальної заміни та смислового розвитку для адаптації італійських ідіом в окличних реченнях, додавання та вилучення займенників та підсилювальних часток для покращення мелодійності, прийоми одомашнення діалектних фраз та культурно-специфічних елементів. Була збережена структура окличних речень та повторень.

В романі ми помітили широке використання автором Умберто Еко вставних слів та конструкцій, які допомагають виражати думку, сумнів, впевненість, іронію, зацікавленість, припущення, акцентування. Наведемо приклад деяких з них і способи їхнього перекладу перекладачем Юлією Григоренко.

Таблиця 2.3

**Порівняльний аналіз перекладу емотивно-експресивної лексики,
вираженої за допомогою вставних слів та конструкцій**

Оригінал	Переклад	Способи перекладу, перекладацькі трансформації
«Credo»	«Гадаю»	Транспозиція
«Forse»	«Мабуть»	Смисловий розвиток
«Magari»	«Може»	Словниковий відповідник

«Dunque»	«Таким чином»	Смисловий розвиток
«Per esempio»	«Наприклад»	Словниковий відповідник
«Dunque»	«Отже»	Смисловий розвиток
«Che so»	«Як на мене»	Контекстуальна заміна
«Pertanto»	«Тим часом»	Функціональна заміна
«Naturalmente»	«Певна річ»	Конкретизація
«Insomma»	«Коротше кажучи»	Додавання

З *Таблиці 2.3.* може бачити різні прийоми та трансформації, які були використані для перекладу вставних слів та конструкцій. В цей список входить використання словникових відповідників, функціональної та контекстуальної заміни, смисловий розвиток, додавання.

Як бачимо з аналізу перекладу роману «Номер нуль», Юлія Григоренко використала різноманітні перекладацькі трансформації та прийоми, щоб точно відтворити зміст та особливості оригіналу, а особливо емоційно-забарвленість тексту, яку створюють на синтаксичному рівні окличні речення, питальні речення та вставні конструкції. Для перекладу окличних речень було застосовано: контекстуальну заміну, смисловий розвиток, додавання та вилучення слів, перестановка слів. У перекладі «Imbecilli che non siamo altro» як «Ох ми й телепні!» перекладач застосував прийом смислового розвитку та додавання слів для підсилення емоційного забарвлення.

Окрім цього, перекладач застосовує словникові відповідники, контекстуальну заміну, граматичну заміну та прийом смислового розвитку.

Особливу увагу перекладачка звернула на емоційне забарвлення тексту. Це можемо помітити з перекладу таких виразів, як «la stampa, bellezza, e tu non ci puoi fare nulla.»(укр. «З пресою нічого не вдієш»). Також перекладачка

адаптувала діалектні вирази: міланський діалект «El purtava i scarp del tennis» на «одягни мокасини».

Порівняльний аналіз перекладу показує, що перекладачка намагалась адаптувати переклад до оригіналу і за допомогою перекладацьких прийомів передати прагматичні нюанси висловлювань, образність та емоційну забарвленість.

2.2. Засоби вираження емоційно-забарвленої лексики та способи перекладу на лексико-семантичному рівні.

Лексико-семантичний рівень є ключовим у створенні емоційного фону в романі. На цьому рівні спостерігаємо використання вульгаризмів, фразеологізмів, ідіом, просторіч, сленгу. У цьому розділі будемо розглядати, які перекладацькі трансформації та способи перекладу були використанні перекладачкою для досягнення адекватності перекладу та передачі потрібного емоційного фону.

Таблиця 2.4.

Порівняльний аналіз перекладу емотивно-експресивної лексики, вираженої за допомогою іменників та дієслів

Оригінал	Переклад	Способи перекладу, перекладацькі трансформації
Іменники		
«Qualcuno d'importante»	«Цабе»	Функціональна заміна
«Era tramontata»	«Торба»	Контекстуальна заміна
«L'aggeggio»	«Штукенція»	Функціональна заміна
«Pacchetti»	«Пакунки»	Словниковий відповідник

«I perdenti, come gli autodidatti»	«Невдахи-самоуки»	Компресія
«Un fighetto»	«Піжон»	Функціональна заміна
Дієслова		
«Se fosse passato di lì»	«Якби прошмигнула»	Смисловий розвиток Конкретизація значення слова
«Dovevamo frugare nella giacca»	«У піджаку доведеться порпатися»	Словниковий відповідник, контекстуальна заміна, субституція
«Recensire»	«Нашкрябати»	Контекстуальна заміна, смисловий розвиток
«Verso due gocce»	«Накрапати кілька крапель»	Смисловий розвиток, генералізація, субституція
«Sdraiato sul letto»	«Вилежувався у ліжку»	Смисловий розвиток, субституція, експресивізація
«Seguendole»	«Тинявся»	Контекстуальна заміна, генералізація
«Avranno visitato»	«Навідались»	Переклад неоднозначних слів (вибір варіантного відповідника), зміна часової форми, субституція

На лексико-семантичному рівні можемо спостерігати значну кількість емоційно-забарвлених іменників та дієслів. Ці слова є емоційно-забарвленими вже за своєю семантикою, більшість – це розмовні слова, сленг, просторіччя. Вони забарвлюють текст роману і роблять сприйняття діалогів між персонажами живими, допомагають зрозуміти персонажів, ситуацію, їхній рівень освіченості, характер тощо. Цікаво, що перекладач для деяких не емоційно-забарвлених слів самотійно надав забарвлення за допомогою розмовних, сленгових слів української мови. Проаналізуємо переклад слів, що зазначені в *Таблиці 2.4*.

Вираз «Qualcuno d'importante» перекладено функціональною заміною на українське просторіччя «Цабе», що має значення впливової людини. Таке перекладацьке рішення надало тексту емоційного забарвлення і відтінок зневажливості, показало ставлення мовця до ситуації. Слово «торба» є контекстуальною заміною італійського виразу «era tramontata», що також є дієсловом, а отже також було використане субституцію. Слово «торба» є просторіччям, що означає скрутне становище. Для розмовного італійського слова «L'aggeggio» була знайдено функціональний еквівалент «Штукенція», що має подібне значення та стилістичне забарвлення до італійського слова. Перекладачу вдалось зберегти неформальність та експресивність виразу. Для виразу «I perdenti, come gli autodidatti» було використану прийом компресії: «Невдахисамоуки». Для слова «Un fighetto» було знайдено функціональний еквівалент «Піжон», що є українським еквівалентом до подібного за значенням, стилістичним та емоційним забарвленням до італійського слова.

Роглянемо також приклад перекладу дієслова «avranno visitato» як «навідались». Перекладачка обрала експресивний варіант перекладу,

Хоча обидва слова є дієсловами, відбулася зміна граматичної форми: з майбутнього завершеного часу (Future Perfect) на минулий час доконаного виду. Використання часу Futuro anteriore в оригіналі, що може мати відтінок невпевності, припущення, іронії, що було передано емоційно-забарвленим

словом «навідались». При перекладі відсутнє явне вираження припущення, але це може бути зрозуміли з контексту. Переклад можна вважати вдалим.

Цей переклад демонструє вдале використання варіантного відповідника та граматичної трансформації для адаптації фрази до норм української мови. Перекладач зберіг основне значення дії, при цьому адаптувавши її часову форму та стилістичне забарвлення до вимог контексту та цільової мови.

Цей переклад демонструє творчий підхід перекладача, який зберіг основне значення фрази, але надав їй більшої виразності та адаптував до стилістичних норм української мови. Використання дієслова «прошмигнула» додає тексту динамічності та образності.

При перекладі було використано прийоми функціональної заміни та еквівалентів для того, аби зберегти емоційне забарвлення; контекстуальні заміни, розмовну лексику як заміну до незабарвлених слів оригіналу, щоб надати емоційності тексту; компресію фраз для лаконічного і влучного вираження в мові перекладу.

Використання вульгаризмів, зокрема лайливих слів, в італійському літературному дискурсі є менш табуйоване, ніж в українськомовному. Причинами є лінгвістичні, історичні та культурні чинники. Культура Італії характеризується менш суворими соціальними нормами щодо вживання лайливих слів. Українська мова формувалась в рамках цензури та обмежень, що спричинило стриманість у використанні лайливих слів та нелітературної лексики. В італійському літературному дискурсі використання жаргонізмів та лайливих слів є більш вільним, ніж в українському, через комплекс культурних, історичних та лінгвістичних факторів. Італійська культура характеризується більшою емоційною відкритістю та експресивністю, а також має давню традицію використання народної мови в літературі. Українська мова має більш чітке розмежування між формальною та неформальною лексикою, літературною та нелітературною. Це відображається в перекладі так, що перекладачу доводиться

нейтралізувати лайку та знаходити функціональні відповідники до жаргонізмів, щоб адаптувати до сприйняття читача. В сучасній українській літературі спостерігається відхід від нетолерантності до жаргонної лексики, тому ці підходи в обох мовах та культурах зближуються.

Таблиця 2.5

Порівняльний аналіз перекладу емотивно-експресивної лексики, вираженої за допомогою вульгаризмів

Оригінал	Переклад	Способи перекладу, перекладацькі трансформації
«Incazzatura»	«Осатаніти»	Контекстуальна заміна
«Fare casino»	«Вчиняти безлад»	Функціональна заміна
«Cazzeggio»	«Балаболити»	Конверсія(субституція), функціональна заміна
«Battona»	«Шльондра»	Функціональна заміна
«Vaffanculo»	«Пішов ти на..»	Нейтралізація
«Cazzo»	«Хрін»	Функціональна заміна, Нейтралізація
«Vada a quell paese»	«Йти на чотири вітри	Функціональна заміна
«Imbecilli? Stronzi»	«Телепні? Падло»	Словниковий відповідник, нейтралізація
«Chissà che cosa!»	«Грець його знає!»	Функціональна заміна, Експерсивація

У одному з уривків в Розділі XII Сімей просить їх не писати *casino*, *incazzatura* або *cazzeggio*. Костанцо протестує, що в наш час усі лаються, але Колонна пропонує використовувати еквівалентні евфемізми. Рідко можна побачити в українських перекладах згадки про борделі та чоловічі геніталії без використання способу нейтралізації та адаптації до норм української мови [31].

«Il lunedì seguente Simei ci ha convocati: «Costanza,» ha detto, «nel suo articolo sulle *passeggiatrici* usa delle espressioni come *fare casino*, *incazzatura*, *cazzeggio* e mette in scena *una battona che dice vafanculo*» [42].

«Сімей скликав нас наступного понеділка. — Костанца, — мовив він, — у своїй статті про *гуляльницю* при дорозі вживає вислови: «*вчиняти безлад*», «осатаніти», «балаболити» й пише про *шльондру*, яка каже: «*пішов ти на...*» [41].

Похідні слова від італійського вульгаризму «cazzo» *incazzatura*, *cazzeggio* при перекладі були евфемізовано для нейтралізації лайки, що є більш прийнятним для українського літературного дискурсу.

Incazzatura є віддієслівним іменником, що утворений від дієслова «*incazzare*» за допомогою суфікса *-ura*. Це слово складається з префікса «*-in*», що означає дію або стан та «cazzo», що є вульгарним слово і може мати різні значення (статевий орган, абсурд, злість). Буквальне значення цього слово – впадати у гнів, а віддієслівний іменник має значення «роздратування» у вульгарній конотації. Перекладачем було використано спосіб контекстуальної заміни, де було підібрано відповідник, що не є словниковим, але точно передає зміст та забарвлення.

Cazzeggio було функціонально замінено нейтральним словом «балаболити». Це вульгаризм, що має кілька значень залежно від контексту: марнувати час, жартувати, вести пусті балачки. Перекладач вдало підібрав нейтралізоване, але експресивне слово «балаболити», що точно передає ідею пустих розмов і адаптує його для сприйняття українським читачем, адже використання вульгаризмів менш толеровано в українськомовному дискурсі.

Розглянемо наступні приклади:

«Ma è cosm,» ha protestato Costanza.
«Ormai tutti *usano parolacce* anche in

televisione e dicono *cazzo* persino *le signore*»[42].

«— Але ж так воно й є, — заперечив
Костанца. — Зараз уже *всі лаються*

навіть на телебаченні, а слово «*хрін*»
вживають уже навіть *панянки*» [41].

Для перекладу виразу «*Usano parolasse*» було замінено іменник на дієслово «*лаються*» (субституція), а також використано прийом модуляції, тобто відбулась заміна опису дії (італ. «*usano parolasse*» – дослівно укр. використання лайливих слів) на саму дію («*всі лаються*»), і це є більш вживаним і природним для української мови.

В наступному абзаці спостерігаємо:

«Нас не цікавить те, що робить вище товариство. Ми маємо зважати на читачів, які досі бояться лайливих слів. Треба висловлюватися манівцями. Твоя думка, Колонно? Я запропонував: — Як на мене, цілком підійдуть вислови: *неабияка плутанина, лють, порожні балачки, йти на чотири вітри*. — І хтозна, що роблять на *тих чотирьох вітрах*, — гикнув Браггадочо. — Про те, що роблять на *чотирьох вітрах*, ми розповідати не повинні, — відповів [41].

Останній евфемізм спричинив ще одну проблему з перекладом, оскільки за ним відбулась перепалка між Браггадочіо та Сімеєм. Наводимо оригінал та дослівний переклад:

«...e vada a quel paese,» «Chissa cosa fanno a quel paese,» ha sogghignato Braggadocio. «Che cosa fanno a quel paese noi non dobbiamo dirlo,» ha replicato Simei» [42].

Що в перекладі дослівно означає:

«...і їдьте в ту країну», що є евфемізмом до лайливого синоніму. «Хтозна, чим вони там займаються,» - насміхається Браггадочіо. «Що вони роблять у тій країні, не нам судити», - відповів Сімей [41].

«І їдьте в ту країну» не мало б сенсу в українській мові, як і подальший обмін думками, але, використовуючи евфемізм на кшталт «*йти на чотири вітри*», перекладач зміг створити схожий ефект. Евфемізм «*йти на чотири вітри*» є фразеологізмом, що вживається в значенні «*іти світ за очі*», «*куди завгодно*».

При перекладі було використано прийом функціональної заміни, де замінив фразеологізм італійський на схожий за сенсом фразеологізм українською мовою [31].

Таблиця 2.6.

Порівняльний аналіз перекладу емотивно-експресивної лексики, вираженої за допомогою фразеологізмів та ідіоматичних виразів

Оригінал	Переклад	Спосіб перекладу, перекладацькі трансформації
«Ti potrebbero accoltellare come niente»	«Тут можуть штрикнути ножем ні за цапову душу»	Експресивізація, компенсація, культурна адаптація, граматична, лексико-граматична заміна
«Notizie assai ghiotte»	«Ласий шматочок»	Функціональна заміна
«Un po' su di giri»	«Увійти в раж»	Контекстуальна заміна, субституція
«Ne era uscito per il rotto della cuffia»	«Накивав п'ятами»	Контекстуальна заміна, субституція
«Dal nido d'aquila»	«Дістатись з орлиного гнізда»	Дослівний переклад
«Usare circonlocuzioni»	«Манівцями ходити»	Смисловий розвиток, субституція, конкретизація
«Una bella vacca da mungere»	«Дійна корова»	Контекстуальна заміна, вилучення, конкретизація

«Si era messo a bere»	«Перехиляли келих за келихом»	Смисловий розвиток, конкретизація, додавання, субституція
-----------------------	-------------------------------	---

«Ti potrebbero accoltellare come niente» - «Тут можуть штрикнути ножом ні за цапову душу». Оригінал речення має більш нейтральне забарвлення, а український переклад містить експресивне забарвлення завдяки фразеологізму «ні за цапову душу».

Перекладач використав українську ідіому «ні за цапову душу», яка означає «даремно», «без причини». Це додає тексту національного колориту та робить його ближчим до українського читача. Таке перекладацьке рішення звучить більш розмовно і надає тексту емоційного забарвлення, додає культурної специфіки і робить більш природним для українського читача.

Проаналізуємо переклад: «Notizie assai ghiotte» на українську «Ласий шматочок». Дослівний переклад: «Notizie» - новини «assai» - дуже «ghiotte» - смачні. Дослівний переклад: «дуже смачні новини». При перекладі використано прийом функціональної заміни, компресія – три слова було замінено два словами. Оригінал та переклад є метафоричними, але український переклад тяжіє до усталеного фразеологізму. Перекладач зберіг гастрономічну метафору для українського варіанту: «смачні новини» - «ласий шматочок». Український фразеологізм використовується для характеристики цікавої інформації. Переклад можна вважати вдалим, бо переклад виконую ту ж саму функцію, що й оригінал.

Вираз «Ne era uscito per il rotto della cuffia» українською має вигляд як «Він в останню мить накивав п'ятами». Дослівно: «Ne era uscito» - він вийшов з цього; ідіома «per il rotto della cuffia» - через дірку в шапочці, що означає «уникнути чогось в останній момент». Перекладач вдало замінив італійську ідіому на українську, що зберігло емоційне і стилістичне забарвлення. Переклад є вдалим,

адже використання функціональної заміни з елементами цілісного перетворення перекладачу вдалось зберегти експресивність та емоційність, ідіоматичність і передати значення виразу.

Проаналізуємо переклад виразу: «Per andare dal nido d'aquila al ristorante» на українську «Щоб дістатися з орлиного гнізда у ресторацію» - «nido d'aquila» перекладено як «орлине гніздо». Перекладач застосував дослівний переклад прямими відповідниками, змінив інфінітив на підрядне речення. Слово «ресторація» було застосовано для перекладу «ristorante» для стилістичного забарвлення з посиланням на вишуканість або старовину. Дослівний переклад є адекватним рішенням, адже метафоричність виразу є зрозумілою для обох культур.

Проаналізуємо переклад виразу: «Un po' su di giri» як «Увійти в раж». Перекладачка вдалась до контекстуальної заміни ідіоми на український фразеологізм, що посилює емоційне значення при перекладі, що змінило інтенсивність забарвлення. Обидва вирази є метафоричними. Переклад можна вважати вдалим, адже загальне значення та емоційність при перекладі є збережена, хоч перекладачка і посилює її.

Проаналізуємо переклад фрази «Ne era uscito per il rotto della cuffia» як «Накивав п'ятами». Основним способом перекладу є контекстуальна заміна. Обидва вирази мають емоційно-експресивне забарвлення, значення «ледве уникнути небезпеки», належать до розмовного стилю.

2.4. Засоби вираження емоційно-забарвленої лексики та способи перекладу на морфологічному рівні.

В оригіналі та перекладі роману можемо спостерігати велику кількість іменників та прикметників, їхня емоційність досягається шляхом додавання пейоративних та зменшувально-пестливих суфіксів. Окрім того, часто

перекладач додавав до українського варіанту перекладу суфікси для забарвлення нейтрального слова в оригіналі.

Таблиця 2.8.

**Порівняльний аналіз перекладу емотивно-експресивної лексики,
вираженої за допомогою суфіксів**

Оригінал	Переклад	Способи перекладу, перекладацькі трансформації
Зменшувально-пестливі суфікси		
«Esile»	«Худесенька»	Конкретизація значення слова (додано відтінок зменшувально-пестливої форми)
«Negozietti»	«Крамничок»	Конкретизація значення слова: італійське Додавання зменшувально-пестливий суфікс «-ичк-», який відповідає італійському зменшувальному суфіксу «-etti».
«Sovente»	«Частенько»	Додавання зменшувально-пестливого суфіксу «-еньк-»
«Per ora colato»	«Щирісінька»	Смисловий розвиток Додавання підсилювального суфіксу «-ісіньк-»

«Una notte e via»	«Одненька нічка»	Контекстуальна заміна Додавання зменшувально-пестливих суфіксів «-еньк-» та «-к-»
«L'armadietto»	«Дверцята»	Контекстуальна заміна
«Non sarà un gran giornalista»	«Поганенький журналіст»	Антонімічний переклад, субституція: італійська дієслівна конструкція «non sarà» (не буде) замінена на український прикметник «поганенький», вилучення слова: італійське «un gran» (великий, видатний) вилучено в українському перекладі, додавання зменшувально-пестливого суфікса «-еньк-»
Пейоративні суфікси		
«Cortile»	«Дворище»	Контекстуальна заміна, додавання суфікса «-ище» для збільшувально-зневажливого відтінку.
«Sciabole»	«Шаблюка»	Словниковий відповідник, додавання суфікса «-к».
«La Belva, un boia»	«Тварюка»	Смисловий розвиток, додавання суфікса «-юка»

		для підсилення негативного значення
«Giornalaccio»	«Журналюга»	Словниковий відповідник, додавання суфікса «-юга» для підсилення зневажливого відтінку
«Quell'accozzaglia»	«Це збіговисько»	Контекстуальна заміна, додавання суфікса «-к».
«La saponificatrice»	«Страховисько»	Смисловий розвиток, конкретизація, додавання суфікса «-иськ» для підсилення негативного значення
«Merda»	«Гівнюк»	Смисловий розвиток, додавання суфікса «-юк» для створення зневажливого звертання

Переклади іменників та прикметників з пейоративними та зменшувально-пестливими суфіксами здійснювались за допомогою контекстуальної заміни, смислового розвитку, словниковими відповідниками, антонімічним перекладом. Також було додавання суфіксів та вилучення слів. Загалом, переклади можна вважати вдалими, оскільки вони зберігають або підсилюють емоційне забарвлення оригінальних слів, адаптуючи їх до особливостей української мови та культури. Такі нейтрально забарвлені слова як «Cortile» та «Sciabole» були забарвлені при перекладі пейоративними суфіксами: «дворище» та «шаблюка».

Для слів «La Belva, un boia», «Giornalaccio», «Quell'accozzaglia», «La saponificatrice», «Merda» було збережене негативне забарвлення, що присутнє в

оригіналі. Додані суфікси «-ище» (дворище, страховисько) надає збільшувально-зневажливого відтінку; «-юка» (тварюка, шаблюка) підсилює негативне значення; «-юга» (журналюга) надає зневажливого відтінку; «-юк» (гівнюк): створює зневажливе звернення до особи. Можемо прослідкувати тенденцію до підсилення експресивності навіть у випадку нейтрально забарвленого оригіналу.

Такий підхід перекладача допомагає передати розмовний стиль, зневажливості та інші негативні забарвлення слів. Творчі рішення перекладача також можна вважати вдалим.

2.5. Засоби вираження емоційно-забарвленої лексики та способи перекладу на стилістичному рівні.

На стилістичному рівні автор використовує художні тропи, а саме метафори, повтори, метонімію для створення емоційного фону в романі. Проаналізуємо функції та переклад цих засобів. Деякі прикладі подано в *Таблиці 2.9*.

Таблиця 2.9.

Порівняльний аналіз перекладу емотивно-експресивної лексики, вираженої за допомогою художніх тропів

Оригінал	Переклад	Способи перекладу, перекладацькі трансформації
«Gli occhi gli erano diventati lucidi»	«Очі заблищали»	Смисловий розвиток, субституція, вилучення
«Abbiamo spiluccato da un piatto di formaggi»	«Пощипати сиру»	Контекстуальна заміна, вилучення

«Ti attira questa Milano»	«Мілан принаджує»	Смисловий розвиток, вилучення, субституція, перестановка слова
«Coltivando speranze impossibili»	«Плекати сподівання»	Смисловий розвиток, вилучення, субституція, конкретизація
«Lo sguardo basito»	«Млосний погляд»	Контекстуальна заміна, субституція
«Dando il meglio del mio sarcasmo»	«Вихлюпуючи зауваження»	Смисловий розвиток, субституція: «Dando» (герундій) замінено на «вихлюпуючи» (дієприслівник), конкретизація значення, вилучення слова
«Dà fiato ai ricordi»	«Збурювати спогади»	Словниковий відповідник, контекстуальна заміна

Фраза «diventati lucidi» (дослівно укр. стали блискучими) була розвинута перекладачем до більш динамічного «заблищали». Цей переклад є більш виразним за оригінал.

Розглянемо переклад «Abbiamo spiluccato da un piatto di formaggi» як «Пощипати сиру»: «Spiluccato» (дослівно укр. Поклювати») було замінено словом «пощипати», що є більш зрозумілим українському читачеві, коли говориться про їжу. Відбулось вилучення фрази «da un piatto», на зміст це не вплинуло. Переклад складається всього з двох слів замість шести. Ідея легкого вживання їжі була збережена. Перекладач адаптував фразу до розмовного стилю

української мови. Такі втрачені деталі як-от згадка про тарілку не впливає на основний зміст та забарвлення.

При перекладі метафори «Lo sguardo basito» як «Млосний погляд» перекладачка використала прийом контекстуальної заміни. «Basito» має переклад означає «приголомшений, здивований», але перекладач обрав слово «млосний», яке має переклад слабкий, томний, але, є більш вдалим відповідником в українському варіанті.

Фраза «Dà fiato ai ricordi» має дослівний переклад як «дати дихання спогадам», але перекладачка вдалась до більш експресивного варіанту «збурювати спогади», що передає ідею активізації спогадів. Перекладач відійшов від ідеї дослівного перекладу, що є вдалим рішенням при перекладі метафор. Перекладачка адаптувала переклад тропів до українського читача, використала контекстуальну заміну та смисловий розвиток для емоційного звучання в українській мові.

Отже, можемо спостерігати майстерне застосування різноманітних перекладацьких стратегій та трансформацій. Перекладачка балансує між тим, що зберігає зміст оригіналу та адаптує до норм української культури та мови.

Перекладачка перетворила статичний вираз «diventati lucidi» (стали блискучими) у більш динамічне «заблищали», що забарвило переклад. В другому прикладі бачимо ефектне застосування контекстуальної заміни, також прийом вилучення, що не призвело до втрати змісту. Юлія Григоренко продемонструвала творчий підхід до перекладу метафор та інших художніх тропів, що також є прикладом одомашнення.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ЕМОЦІЙНО-ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ В РОМАНІ «НОМЕР НУЛЬ» УМБЕРТО ЕКО

Другий розділ дослідження був присвячений аналізу перекладу емоційно-забарвленої лексики в романі «Номер нуль» Умберто Еко, виявило ряд важливих моментів, що стосуються використання та перекладу експресивної лексики на різних мовних рівнях. Синтаксичний рівень представлений вставними словами та конструкціями, що допомагають виражати різні емоційні стани, наприклад, впевненість, іронію, припущення, сум тощо. Юлія Григоренко вдало передала ці елементи, зберегла функціональність та емоційне забарвлення слів в романі.

Окличні речення підсилили експресивність та важливість почуттів героїв. Перекладач вдавався до застосування контекстуальної заміни, функціональної заміни, смислового розвитку для адаптації ідіом, вульгаризмів, фразеологізмів. При перекладі також спостерігалось використання прийомів одомашнення діалектизмів. Помітили, що для займенників було застосовано прийомів вилучення, було додано підсилювальні частки («ж»).

Загалом, аналіз показав, що емоційно-забарвлена лексика є основними елементами у створенні виразності роману «Номер нуль». Перекладачка Юлія Григоренко показала високий рівень майстерності в перекладі емоційно-забарвленої лексики, культурно-маркованих одиниць тощо. Застосовувала різні стратегії та прийоми для збереження експресивності роману, адаптуючи їх до норми вживання української культури та зберегла авторський стиль італійського письменника Умберто Еко.

ВИСНОВОК

У ході роботи ми виконали ґрунтовний аналіз емоційно-забарвленої лексики та особливостей її перекладу на прикладі роману «Номер нуль» Умберто

Еко. Дослідження дозволило зробити низку вагомих висновків, що мають теоретичне та практичне значення для перекладознавства. Актуальність дослідження полягає в тому, що дана робота є перший аналізом особливостей перекладу емоційно-забарвленої лексики в романі "Номер нуль" Умберто Еко. Для досягнення мети, що полягала в вивченні особливостей перекладу емоційно-забарвленої лексики в романі «Номер нуль», було проаналізовано теоретичну базу, диференційовано поняття емотивності, експресивності та емоційності, досліджено типи та види емоційно-забарвленої лексики згідно з теорією мовних рівнів, проаналізовано переклад Юлії Григоренко.

Емоційно-забарвлена лексика була нашим об'єктом дослідження в нуар-романі «Номер нуль». Було застосовано методи спостереження, функціональний, зіставний метод, концепцію адекватності та еквівалентності.

Емоційно-забарвлена лексика має свої особливості в контексті італійської мови та культури, що значно відрізняє її від українською емоційно-забарвленої лексики, а отже є викликом при перекладі. Роман «Номер нуль» вирізняється своєю експресивністю та особливістю мови. Наявність деталізованих описів, діалогів, вульгаризмів, фразеологізмів, ідіоматичних висловів, емоційного забарвлення на стилістичному рівні, підтекст, символізм та риторичні фігури вимагає адекватного перекладу на українську мову. Юлія Григоренко застосувала контекстуальну заміну, функціональну заміну, смисловий розвиток, додавання, вилучення, застосувала прийоми одомашнення до діалектизмів, нейтралізацію для лайливих слів, адже норми української мови не є такими розширеними у випадку використання вульгаризмів у порівнянні з італійською мовою.

Переклад емоційно-забарвленої лексики в художніх творах є справжнім викликом, що вимагає від перекладача збереження образності, асоціативності лексем, емоційного фону, стилю та емоційно-оцінних конотацій. Переклад, що виконала перекладачка Юлія Григоренко, ми вважаємо вдалим в контексті перекладу емоційно-забарвленої лексики, адже їй вдалось адаптувати цей тип

лексики до української мови та зберегти особливості стилю мовлення, емоційного фону італійського письменника Умберто Еко в романі «Номер нуль».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамцева М. О. Лінгвокогнітивні засоби відтворення емоцій та способи їх відтворення українською мовою (на матеріалі перекладів авторських англійських казок О. Уайльда)) : спец. 035.041 «Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська,» / Абрамцевої Марії Олександрівни, 2019. – 132 с.

2. Андрейко Л. В. Стратегії очуження та одомашнення при перекладі інтертекстуальних одиниць у художньому творі. Філологічні трактати. 2015. Т. 7, № 3. С. 7–13.
3. Бойко Н. Типи лексичної експресивності в українській літературній мові. Мовознавство. 2002. С. 10.
4. Бумар К. С. Лінгвокультурна адаптація жаргонізмів в українськомовних перекладах сучасної італійської прози. Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2021. № 14. С. 16–20. URL: <https://doi.org/10.24919/2663-6042.14.2020.223409>
5. Головацька Ю. До проблеми перекладу нейтральної та емоційно-забарвленої лексики / Ю. Головацька // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць.-2017. – С. 7.
6. Демінутиви української мови (граматична категорія зменшеності) URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/010021h4-9c06.docx.html>.
7. Емоційно забарвлена лексика. StudFiles. URL: <https://studfile.net/preview/3270602/>.
8. Зменшувальні суфікси в італійській мові. Словотворення | Уроки італійської від Prima lezione. Уроки італійської мови від prima lezione. URL: <https://primalezione.com/zmenshuvalni-sufiksi-v-italiyskiy-movi/>.
9. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Учбовий посібник. Вінниця. Видавництво «Нова Книга», 2004. С. 577
10. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови / Алла Петрівна Коваль. – Київ: Видавництво при київському державному університеті видавничого об'єднання «ВИЩА ШКОЛА», 1987. – 348 с. – (Видання третє, доповнене і перероблене).
11. Корунець І. В. Contrastive Typology of the English and Ukrainian Languages : Порівняль-на типологія англійської та української мов. Вінниця : Нова книга, 2004. 460 с.

- 12.Кривопиша А. М. Переклад італійських медійних текстів в умовах інформаційної війни: стилістичний і прагматичний аспекти / Аліса Міланівна Кривопиша. – 2019. – С. 104.
- 13.Поліщук Л., Пушкар Т. (2023) Перекладацькі трансформації та їх різноманіття у перекладних виданнях художньої літератури. *International multidisciplinary scientific and practical*, 1, 146-150.
- 14.Поняття «мова». Функції мови. *pidru4niki.com*. URL: https://pidru4niki.com/89957/ritorika/ponyattya_mova_funktsiyi_movi.
- 15.Прокойченко А. В. Диференційні ознаки категорій експресивності, емотивності та оцінності / А. В. Прокойченко.
- 16.Розділ І. Походження та формування звуконаслідувань. *StudFiles*. URL: <https://studfile.net/preview/9224351/>.
- 17.Ситенко О. О. Особливості функціонування вигуків у сучасній англійській мові (на матеріалі роману діани сеттерфільд «тринадцята казка»). *Nova filologiâ*. 2021. Т. 2, № 81. С. 117–122. URL: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-81-2-17> (дата звернення: 23.06.2024).
- 18.Специфіки тексту та стратегії перекладу. Кафедра німецької філології МДПУ ім. Богдана Хмельницького - Головна. URL: <https://nimfilmdpu.mozello.com/vseukranska-nternet-konferencja/perekladoznavstvo/params/post/1338438/>.
- 19.Структура мови. Основні й проміжні рівні мови. *StudFiles*. URL: <https://studfile.net/preview/5258342/page:14/>.
- 20.Учасники проєктів Вікімедіа. Морфологічна класифікація мов – Вікіпедія. Вікіпедія.URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Морфологічна_класифікація_мов.
- 21.Функції мови. *StudFiles*. URL: <https://studfile.net/preview/8981677/page:5/>.
- 22.Часовських А. А. Переклад емотивно-експресивної лексики в кінофільмі «Я – панда» / «Turning red» (на основі дубляжу студіями «LeDoyen» і «DniproFilm») : магістерська робота. Суми, 2022. 94 с.

- 23.Чередниченко О.І. Про мову і переклад / О.І. Чередниченко – К.: Либідь, 2007. – 248 с.
- 24.Contributori ai progetti Wikimedia. Onomatopea - Wikipedia. Wikipedia, l'enciclopedia libera. URL: <https://it.wikipedia.org/wiki/Onomatopea>.
- 25.DSpace Repository :: Electronic Kyiv-Mohyla Academy Institutional Repository.URL:<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5db171e5-98e0-45af-90b3-74aaed7dccda/content>.
- 26.La formazione delle parole in italiano. edisciplinas.usp.br. URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/7774176/mod_resource/content/1/La%20formazione%20delle%20parole%20in%20italiano.pdf.
- 27.Ostapenko, S. A. Methods of rendering emotionally coloured vocabulary in the process of literary translation / S. A. Ostapenko, M. O. Kuts // Закарпатські філологічні студії / редкол.: І. М. Зимомря (голов. ред.), М. М. Палінчак, Ю. М. Бідзіля та ін. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», – 2022. – Т. 2, вип. 22. – С. 190–194.
- 28.Parente M. Toh, Umberto Eco contro De Benedetti Ma è un romanzo. ilGiornale.it. URL: <https://www.ilgiornale.it/news/cultura/toh-umberto-eco-contro-de-benedetti-romanzo-1080837.html>.
- 29.Pavlusiv N. «Numero zero» Умберто Еко як літературний образ його філософії медіа. Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2023. Т. 15, № 2. С. 3–9. URL: <https://doi.org/10.15421/352336> (дата звернення: 23.06.2024).
- 30.Poggi I. Il parlato emotivo. Aspetti cognitivi, linguistici e fonetici / I. Poggi, E. Magno Caldognetto. – С. 21.
- 31.Richard Dixon, «Playing on Words: Challenges in Translating Umberto Eco's Numero zero», Signata [En ligne], 7 | 2016, mis en ligne le 31 décembre 2017, consulté le 29 mars 2024. URL :<http://journals.openedition.org/signata/1245> ;
- 32.Umberto Eco, «Numero Zero», il libro che ci prende in giro. XL Repubblica.it. URL: <https://xl.repubblica.it/articoli/umberto-eco-numero-zero/16631/>.

33. Umberto Eco. Come ho scritto i miei libri | Marco Belpoliti. doppiozero | progetto editoriale non-profit. URL: <https://www.doppiozero.com/umberto-eco-come-ho-scritto-i-miei-libri>.
34. Web R. Il «Numero zero» di Umberto Eco e l'eterna macchina del fango. Il Messaggero. URL: https://www.ilmessaggero.it/blog/lampi/il_numero_zero_di_umberto_eco_eterna_macchina_fango-1374262.html.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

35. Білоноженко В., Гнатюк І. Словник фразеологізмів української мови. Київ : Наук. думка, 2003. 788 с.
36. СЛОВНИК - тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=A>.
37. Таланов О. Італійсько-український, українсько-італійський словник / Олег Таланов., 2020. – 544 с.
38. DIZIONARIO ITALIANO Online - Gratis ricerca di parole, significati e traduzioni - HOEPLI.it. *GRANDI DIZIONARI ONLINE - Hoepli.it*. URL: https://www.grandidizionari.it/dizionario_italiano.
39. Treccani - Treccani. *Treccani*. URL: <https://www.treccani.it/vocabolario/>.

СПИСОК ЕМПІРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

40. Філоненко С. О. 100 відтінків чорного. Нуар як жанр і стиль сучасної масової літератури / С. О. Філоненко // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Філологічні науки. - 2014. - Вип. 2. - С. 24-31

- 41.Номер нуль; роман/Умберто Еко; пер. з італ. Ю.В. Григоренко; худож.-оформлювач Л.П. Вировець. - Харків: Фоліо, 2015. — 191 с. — (Карта світу).
- 42.Umberto E. Numero zero / Eco Umberto. – Italia: Bompiani, 2018. – 224 с. – (Classici contemporanei Bompiani).

RIASSUNTO

Nel corso del nostro lavoro, abbiamo condotto un'analisi approfondita del vocabolario emotivamente colorato e delle peculiarità della sua traduzione sull'esempio del romanzo Numero zero di Umberto Eco. Lo studio ha portato a una serie di conclusioni significative di importanza teorica e pratica per gli studi sulla traduzione. La rilevanza dello studio risiede nel fatto che questo lavoro è la prima analisi delle peculiarità della traduzione del vocabolario emozionale nel romanzo Numero Zero di

Umberto Eco. Per raggiungere l'obiettivo di studiare le peculiarità della traduzione del vocabolario a tinte emotive nel romanzo "Numero Zero", è stato analizzato il quadro teorico, sono stati differenziati i concetti di emotività, espressività ed emotività, sono stati studiati i tipi e le tipologie di vocabolario a tinte emotive secondo la teoria dei livelli linguistici ed è stata analizzata la traduzione di Yulia Hryhorenko.

Il vocabolario emozionale è stato il nostro oggetto di studio nel romanzo noir Numero Zero. Sono stati applicati i metodi di osservazione, funzionale, comparativo, il concetto di adeguatezza e di equivalenza.

Il vocabolario a tinte emotive ha le sue peculiarità nel contesto della lingua e della cultura italiana, che lo differenziano significativamente dal vocabolario a tinte emotive ucraino, e rappresenta quindi una sfida nella traduzione. Il romanzo Numero Zero si distingue per l'espressività e la particolarità del linguaggio. La presenza di descrizioni dettagliate, dialoghi, volgarità, fraseologia, espressioni idiomatiche, coloriture emotive a livello stilistico, sottotesti, simbolismi e figure retoriche richiede una traduzione adeguata in ucraino. Yulia Hryhorenko ha utilizzato la sostituzione contestuale, la sostituzione funzionale, lo sviluppo semantico, l'aggiunta, la cancellazione, le tecniche di addomesticamento per i dialettismi e la neutralizzazione per le parolacce, poiché le norme della lingua ucraina non sono così ampie nel caso delle volgarità come in italiano.

Tradurre il vocabolario emotivo della narrativa è una vera sfida, che richiede al traduttore di preservare l'immaginario, l'associatività dei lessemi, lo sfondo emotivo, lo stile e le connotazioni emotive e valutative. Riteniamo che la traduzione effettuata dalla traduttrice Yulia Hryhorenko sia stata un successo nel contesto della traduzione del vocabolario a tinte emotive, in quanto è riuscita ad adattare questo tipo di vocabolario alla lingua ucraina e a preservare le peculiarità dello stile di linguaggio e

dello sfondo emotivo dello scrittore italiano Umberto Eco nel suo romanzo Numero zero.